

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De bloemenveiling in Bovenkarspel bedreigd

Vermeer, G.; Koeman, K.

Publication date

2018

Document Version

Final published version

Published in

Cuypersbulletin

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Vermeer, G., & Koeman, K. (2018). De bloemenveiling in Bovenkarspel bedreigd. *Cuypersbulletin*, 23(2), 15-19.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

DE BLOEMENVEILING IN BOVENKARSPEL BEDREIGD /

GERRIT VERMEER, KLAAS KOEMAN

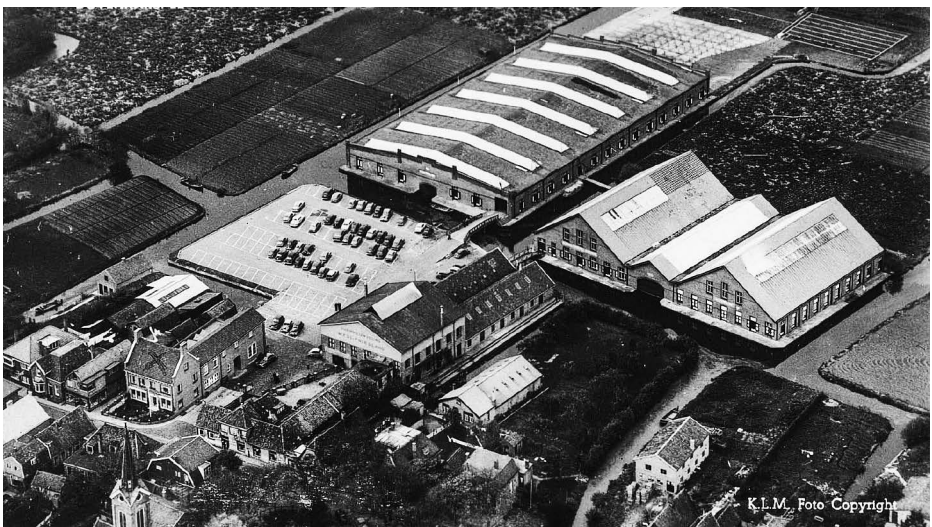
De historische vereniging Oud Stede Broec maakt zich sterk voor het behoud van tenminste de voorgevels van een aantal reusachtige veilinghallen voor bloembollen, nu de eigenaar CNB tot sloop wil overgaan. Daarbij klopten de actievoerders ook aan bij het Cuypersgenootschap, die zorg droeg voor een waardstelling, van advies diende en de lokale politiek aansprak op het behoud. De beeldbepalende gevels hebben grote historische betekenis, als weerspiegeling van de opkomst van de agro-industrie in West-Friesland.

Bloembollenveilingen

Eind negentiende eeuw begon in West-Friesland de teelt van bloembollen. Aanvankelijk teelden de tuinders hier op contract voor afnemers uit de Bollenstreek (de omgeving van Haarlem, Bloemendaal en Lisse), al gauw ook voor zichzelf.¹ Begin twintigste eeuw vonden hier de eerste veilingen van bloembollen plaats. Zo trok mei 1905 een veiling in Bovenkarspel veel belangstellenden, wat hoge

prijzen opleverde.² De afdeling Bovenkarspel van de Bloemenveiling besloot het jaar daarop weer een veiling te organiseren. Die trok naar schatting tussen de 500 en 600 belangstellenden.³ De eerste veilingen organiseerden de telers op het land in de open lucht. Dit waren de zogenoemde groene veilingen. De kopers haalden hun bollen zelf van het land. In 1916 gingen de telers van de afdeling Bovenkarspel van de Vereniging voor Bloembollencultuur over tot de zogeheten droge veilingen, waar reeds geoogste bollen van de hand gingen. Het resultaat viel tegen, vermoedelijk mede als gevolg van de oorlog, maar in 1918 volgden nieuwe droge veilingen in Bovenkarspel. Alleen al op de tweede

Afb. 1. De bollenveiling omstreeks 1950 met nog de ingangen voor schuiten. De grootste hal stamt uit 1930. Rechts daarvan de twee hallen uit 1928 met daartussen de overdekte doorgang voor schuiten. Achter café Het Roode Hert de kolfbaan, waarin de veiling ooit begon. Foto KLM, Schiphol.

veiling in 1918 gingen 1,5 miljoen bollen van de hand en werden er hooguit 35.000 stuks opgehouden.⁴ De veiling wekte indruk door de 'vlugheid', waardoor de 'reusachtige verkoop tot ieders genoegen op tijd was afgelopen'.⁵ De derde veiling met opnieuw een groot kwantum op 20 augustus stond al weer op stapel.⁶ Deze geslaagde veilingen leidden in 1919 tot de oprichting van de Vereniging Bloembollenveiling West-Friesland, door de bollenbouwers uit Andijk, Bovenkarspel en Enkhuizen.⁷ Datzelfde jaar hielden ze meteen vijf veilingen.⁸ In totaal gingen dat eerste jaar 3.632.845 miljoen leverbare bloembollen en 13.328 kg mudgoed (een mud is 111,5 liter) van de hand. Dit bracht 184.930,08 gulden op, waarvan 174.393,22 gulden voor de telers. Het batig saldo van de vereniging bedroeg 626,86 gulden. In het bestuur zat een lid uit zowel Andijk, Bovenkarspel als Enkhuizen.⁹ In het jaar erop werden alleen al op de derde veiling 1,2 miljoen bollen verhandeld.¹⁰

De eerste droge veilingen vonden plaats in Het Roode Hert (Hoofdstraat 235, Bovenkarspel), een nog bestaande horecagelegenheid, die beschikte over een kolfbaan. Deze baan diende behalve voor het kolfspel tevens voor verkopeningen, concerten, vergaderingen en feesten.¹¹ In West-Friesland bezat vrijwel elk dorp of stad een of meerdere kolfbanen. In veel gevallen speelden deze een belangrijke rol in het sociale en maatschappelijke leven. Vanaf de jaren zeventig van de negentiende eeuw vonden er in Het Roode Hert al verkopeningen plaats.¹² In 1908 kreeg de zaal gasverlichting, wat leidde tot een bericht in de krant: 'de kolfbaan-concertzaal wordt prachtig verlicht met twaalf branders, terwijl ook voor eenige gascomforen ruimschoots aanvoer is'.¹³ De kolfbaan bleek als veilinghal voor bloembollen al gauw veel te klein voor de schare belangstellenden en ook de enorme hoeveelheid manden met bloembollen, die deels nog werden aangevoerd met schuiten. In 1923 verrees er daarom achter de kolfbaan een loods, waar-

achter in 1925 nog eens een tweebeukige aanbouw werd toegevoegd. De veilingvereniging kocht de hiervoor benodigde grond van de weduwe Schouten, de eigenaar en uitbaatster van Het Roode Hert.¹⁴ Zij bepaalde dat haar kolfbaan als ingang van de veilingen zou dienen, dat alle betalingen in haar café zouden plaatsvinden en dat de veilingvereniging geen eigen kantine of restaurant zou beginnen. De eerste veilinggebouwen zijn na de jaren zestig van de twintigste eeuw, na de bouw van veel ruimere accommodaties, verdwenen. Aan de onstuimige groei van het bloembollenbedrijf in West-Friesland kwam voorlopig nog geen einde. Zo gingen er op de vijfde veiling in 1925 al 7 miljoen bloembollen van de hand, waarvan 1,5 miljoen van de soort Wit Copland, destijds populair.¹⁵

In 1928 verrees er twee grote hallen aan weerszijden van een lagere en smallere overkapping boven een vaart, waar de schuiten naar binnen konden om te laden en te lossen. In dat jaar ging er 2.742.022 gulden aan bloembollen om, terwijl de omzet in 1927 bijna anderhalf miljoen gulden had bedragen. Op eerste veiling in 1929 voerden de telers in totaal al acht miljoen bollen aan.¹⁶ In dit topjaar ging er in totaal voor 4.440.000 gulden aan bollen van de hand.¹⁷ In 1930 verrees er naast de tweelinghal uit 1928 nog een veel grotere van 4.000 vierkante meter. Door de brede en tamelijk lage doorgang in het midden van de voorgevel konden destijds schuiten naar binnen varen. Alleen al op twee veilingen in augustus 1931 betrof het aanbod 22 miljoen stuks tulpenbollen.¹⁸ Op de veiling van 11 november dat jaar vonden hier 9 miljoen stuks gladiolen aftrek.¹⁹ In 1933 stagneerde de handel door de crisis en de maatregelen ter sanering van de bloemteelt die de overheid doorvoerde op verzoek van het centrale bloembollencomité.²⁰ De bloembollenhandel in Bovenkarspel hield stand, ondanks importbeperkingen van bijvoorbeeld Dene-marken, dat de eigen markt beschermde.

Tijdens de bezetting in 1940 ging de handel al meteen een stuk minder, al bleef de aanvoer in eerste instantie nog op vooroorlogs peil. Op de negende grote veiling dat jaar in september bedroeg de aanvoer 3.000 manden met in totaal ongeveer 3,5 miljoen bloembollen. Net als op de eerdere veiling werd het grootste gedeelte van de aanvoer 'opgehouden', om later opnieuw geveild te worden. Eerder opgehouden partijen draaiden door.²¹ Op de jaarvergadering van de Bloembollenveilingsvereniging West-Friesland in juni 1942 in café Het Roode Hert bespraken de leden de problemen met het nieuwe systeem van vaste prijzen, waarbij de veiling de koper moest aanwijken.²² Om de telers te steunen, was een garantiefonds van kracht. Leden die de manden van de veiling gebruikten voor andere doeleinden dan de aan- en afvoer van bollen konden voortaan op strenge maatregelen rekenen. De teelt van tulpen en gladiolen, voorheen de kurk van de lokale economie, maakte grotendeel plaats voor eetbare producten. In het omvangrijke gebouwencomplex van de bloembollenveiling heerste daardoor een ongewenste rust.²³

Na de oorlog kwam de bloembollenproductie weer snel op peil en maakte deze herstel en een verdere groei door. In 1964 verzezen achter de tweelinghal uit 1928 een grote hal en twee kleinere met gebogen daken, waardoor de ruimte nog eens aanzienlijk uitbreidde. In het begin van de jaren zestig vond er nauwelijks aanvoer per schuit meer plaats. De vaart voor de loodsen uit 1928 en 1930 ging daarom eind jaren vijftig dicht. In 1977 verzezen er enorme koel- en draagcellen aan de achterzijde van het terrein, een iriskokerij en een kantine.²⁴ Het veilingbedrijf ging uiteindelijk op in de Coöperatieve Nederlandse Bloembollencentrale (CNB). Binnen dit bedrijf maakten veilingen plaats voor andere vormen van bemiddeling. Het bedrijf in Bovenkarspel biedt vooral verwerking en geconditioneerde opslag van bollen en biedt

Afb. 2. Het interieur van de hal uit 1930 kort na de opening. Foto Westfries Archief, Hoorn.

tal van andere diensten. Het bedrijfsterrein beslaat heden een oppervlakte van twaalf hectare, waarvan de loodsen uit 1928 en 1930 nog deel uitmaken.

Tentoonstellingen en Flora's

De Bloemenkwekers stelden vanaf omstreeks 1900 hun bloemen gezamenlijk ten toon. Zo hield de Vereniging van Bloembollenkwekers Onderling Belang, gevestigd te Grootebroek op 30 april en 1 en 2 mei zijn zesde tentoonstelling van afgesneden bloemen in Het Roode Hert te Bovenkarspel.²⁵ De lokale pers was laaiend enthousiast: 'De zesde Jaarlijksche Tentoonstelling van afgesneden bloemen, gehouden door de vereniging van bloembollenkwekers, Onderling Belang, gevestigd te Grootebroek, behoort weer tot het verleden. [...]Het deed mij daarom ontzettend veel genoegen, dat de Burgemeester van Bovenkarspel wel zoo goed wilde zijn de ten-

toonstelling te openen. Hij, ofschoon vreemdeling zijnde, heeft daarmee getoond, dat hij alles wil doen om de welvaart van onze Streek te bevorderen. Daarom een woord van hulde aan den heer Coenegracht. Dat hij leve! Door het gure voorjaarsweer konden de verschillende variëteiten niet zoo tot haar recht komen, als 't geval geweest zou zijn onder betere omstandigheden. Toch was er veel schoons te genieten, waartoe bijzonder veel heeft bijgedragen de schoone inzending van den heer van Kleeff te Grootebroek. Inzenders en regelingscommissie verdienen alle lof. Een woord van dank komt ook toe aan de hr. Berkhout, eigenaar van 't Roode Hert te Bovenkarspel en 't Harmoniegezelschap van Oosterdijk, dat de tentoonstelling met zijne muziek opluisterde. Ofschoon 't weer lang niet meewerkte, werd de tentoonstelling, zooals zij verdiende, met een flink bezoek vereerd. Door dergelijke ondernemingen bevordert men op gepaste wijze het vreemdelingenverkeer. Wij kunnen dat natuurlijk slechts op bescheiden voet doen. In Hoorn zal 't op vrij wat grooter schaal plaats vinden, als men ten minste het programma gelooven mag.' De tentoonstellingen werden afwisselend gehouden in De gekroonde Zwaan of Het Wapen van Grootebroek in Grootebroek en Het Roode Hert in Bovenkarspel.

In 1929 besloten drie grote bloembollenkwekersverenigingen in Nederland een gezamenlijke vaktentoonstelling te organiseren, waarvan West-Friesland een van de afdelingen vormde. Kennisuitwisseling tussen de kwekers en prijzen voor de beste bloemen stonden centraal. De eerste Flora vond plaats in 1933. Na de oorlog, vanaf 1947, speelde de Flora zich af in de uitgestrekte veilinghallen in Bovenkarspel.²⁶ De Flora groeide uit tot een groot evenement, met stamboekvee, een huishoudbeurs, modeshows en muziekoptredens, met soms meer dan 100.000 bezoekers. Speciaal voor de Westfriese Flora werd in 1963 station Bovenkarspel Flora geopend. In

1999 kwamen door besmetting met de vetera-
nenziekte na een bezoek aan de tentoonstelling 32 mensen om het leven en werden 206 ernstig personen ziek. Vanwege de legionellaramp ging de tentoonstelling in 2000 niet door. Vanaf 2002 werd de tentoonstelling georganiseerd onder de naam Holland Flowers Festival. Vanaf 2004 verhuisde de tentoonstelling naar elders, omdat de veilinghallen van bedrijfsmatige opvolger van Bloembollenveiling West Friesland, de CNB, hiervoor niet langer beschikbaar waren. De bollencultuur als belangrijk exportproduct kent tot op heden een uitgebreide infrastructuur van kennisinstellingen en andere ondersteuning.

De hallen uit 1928 en 1930

De hallen uit 1928 en 1930 bestaan uit een stalen constructie met een bakstenen wandafdichting. De uiterst doelmatig gebouwde hallen uit 1928 hebben nog elk een gevel met een traditionele puntvorm en zadeldaken. De veel bredere en diepere hal uit 1930 bezit een dak met een veel flauwere helling met daarin zeven lichtsleuven in het dak over bijna de volle breedte en een betrekkelijk gering aantal tussensteunen. De hal imponeert door zijn weidsheid. De voorgevel volgt de daklijn met geometrisch metselwerk in een donkere baksteen, afgewisseld met vier verticale, boven de dakrand uitstekende elementen met een geometrisch patroon. Boven het middelste gedeelte boven de doorgang staat een eenvoudige bekroning met siermetselwerk. Dit alles in een eenvoudige variant van de Art-Deco. In de middenas staat nog het jaartal 1930. De aanduiding West-Friesland daaronder is verdwenen, vermoedelijk bij de vergroting van de centrale doorgang, die nu geschikt is voor vrachtauto's, terwijl deze aanvankelijk voor lage platbodems diende, die hier binnen voeren. De vaart langs de voorgevel is gedempt. De vroegere vensters zijn allemaal dichtgezet. Deze hallen verzezen op het vooroorlogse hoogtepunt van de bloembollenhandel in

West-Friesland, achter het nog bestaande café Het Roode Hert, waar die handel ooit aanving.

Conclusie

De tweelinghal uit 1928 en de hal uit 1930 vormen door hun imponerende omvang een uitgestrekte gevelwand, die in een oogopslag het verhaal vertelt van de snelle opkomst van

Afb. 3. Links de hal uit 1930, rechts de hallen uit 1928. Foto auteurs.

de bloembollenteelt in West-Friesland en het daarmee gepaard gaande veilingwezen. Gezien het belang voor de geschiedenis van West-Friesland verdienen deze hallen een vorm van bescherming, waarbij tenminste de indrukwekkende gevelwand behouden blijft.

Noten

- 1 Tom Lodewijk (samensteller), *Goud op Klei. Gedenkboek ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Bloembollenveiling Vereniging West-Friesland* 1969, 44, 432.
- 2 *Enkhuizer Courant* (EC), 17 mei 1905, p. 2.
- 3 EC, 4 mei 1906, p. 2.
- 4 EC, 20 juli 1918, p. 6.
- 5 EC, 20 juli 1918, p. 7.
- 6 EC, 22 augustus 1918, p. 3.
- 7 EC, 6 mei 1918, p. 2.
- 8 EC, 17 juli 1919, 31 juli 1919, 21 augustus 1919.
- 9 EC, 3 februari 1920, p. 1.
- 10 EC, 29 juli 1920, p. 2.
- 11 EC, 15 augustus 1918, p. 4.
- 12 EC, 22 december 1872, p. 4
- 13 EC, 14 oktober 1908, p. 2.
- 14 M. Timmer, *Bloembollen*, Westfriese Historische Reeks 1: Hoorn 2000, 57.
- 15 *De Nieuwe Courant. Goedkoop Nieuws- en Advertentieblad voor West-Friesland*, 5 augustus 1925, p.1.
- 16; *De Telegraaf*, 25 juli 1929.
- 17 *Algemeen Handelsblad*, 7 januari 1944.

- 18 *Delftsche courant*, 10 augustus 1931.
- 19 *Het volk: dagblad voor de arbeiderspartij*, 13 november 1931; *Delftsche courant*, 19 november 1931.
- 20 *Nieuwsblad van Friesland: Hepkema's courant*, 5 april 1933; *Delftsche courant*, 30 juni 1933; *De Medemblicker Courant*, 7 augustus 1933, p. 7.
- 21 *De Maasbode*, 26 september 1940.
- 22 *Dagblad voor Noord-Holland. Westfriesche editie*, 15 juni 1942, p. 1.
- 23 *Dagblad voor Noord-Holland. Westfriesche editie*, 28 januari 1943, p. 1.
- 24 Westfries Archief, Hoorn, 1795_BD Gemeente Bovenkarspel, bouwvergunningen 1939-1978: 1922, Bovenkarspel, Veilingweg 1, Plaatsen van een kantine met aanverwante ruimten in de veilinghal van de C.N.B., 10-10-1977; 1923 Bovenkarspel, Veilingweg 1, Plaatsen van 5 stuks droog/koelcellen, 20-03-1978; 1924, Bovenkarspel, Veilingweg 1, Plaatsen van een irissenkokerij, 13-03-1978.
- 25 EC, 19 april 1905, p. 3; EC, 23 april 1905, p. 5.
- 26 'Onder de Keizerskroon: Bollen uit de klei', *NRC Handelsblad*, 22 februari 1983.